

אסתר - רש"י

[א](#) [ב](#) [ג](#) [ד](#) [ה](#) [ו](#) [ז](#) [ח](#) [ט](#) [י](#)

אסתר פרק-א

[א] ויהי בימי אחשורוש. מלך פרס היה שמלך תחת כורש לסוף שבעים שנה של גלות בבל : הוא אחשורוש. הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו : המלך. שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה : מהדו ועד כוש וגוי'. המולך על מאה ועשרים ושבע מדינות כמו שמולך מהדו ועד כוש שעומדים זה אצל זה וכן (מלכים א ד) כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה שהיה רודה בכל עבר הנהר כמו שהוא רודה מתפסח עד עזה : **[ב]** כשבת המלך אחשורוש וגוי'. כשנתקיים המלכות בידו ורבותינו פירשוהו בעניין אחר במסכת מגילה : **[ג]** הפרתמים. שלטונים בלשון פרס : **[ד]** ימים רבים. עשה להם משתה : **[ה]** גנת. מקום זרעוני ירקות : ביתן. נטוע באילנות : **[ו]** חור כרפס ותכלת. מיני בגדים צבעונים פירס להם למצעות : אחוז בחבלי בוץ וארגמן. מרוקמים בפתילי בוץ וארגמן אותן פרס להם על גלילי כסף ועל עמודי שש : מטות זהב וכסף. ערך לישב עליהם לסעודה : על רצפת. קרקעות של בהט ושש וגוי' מיני אבנים טובות פירשו רבותינו, ולפי משמעות המקרא כך שמם : **[ז]** והשקות בכלי זהב. כמו ולהשקות : שונים. משונים זה מזה וכן ודתיהם שונות, ורבותינו דרשו מה שדרשו : ויין מלכות רב. הרבה, ורבותינו אמרו שהשקה אותם כל אחד ואחד יין שהוא זקן ממנו : **[ח]** כדת. לפי שיש סעודות שכופין את המסובין לשתות כלי גדול ויש שאינו יכול לשתותו כי אם בקושי אבל כאן אין אונס : יסד. לשון יסוד כלומר כן תקן וצוה : על כל רב ביתו. על כל שרי הסעודה שר האופים ושר הטבחים ושר המשקים : לעשות כרצון איש ואיש. לכל אחד רצונו : **[י]** ביום השביעי. רבותינו אמרו שבת היה : **[יב]** ותמאן המלכה ושתי. רבותינו אמרו לפי שפרחה בה צרעת כדי שתמאן ותהרג לפי שהיתה מפשטת בנות ישראל ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת נגזר עליה שתפשט ערומה בשבת : ויקצף. ששלחה לו דברי גנאי : **[יג]** כי כן דבר המלך. כי כן מנהג המלך בכל משפט לשום את

הדבר לפני כל יודעי דת ודין : **[יד]** והקרב אליו. לערוך דבריו לפניהם]
אלו הם כרשנא שתר וגוי : **[טו]** כדת מה לעשות. מוסב על ויאמר המלך
לחכמים : **[טז]** עותה. לשון עון : **[יז]** כי יצא דבר המלכה על כל הנשים.
זה שביזתה את המלך על כל הנשים להבזות אף הן את בעליהם :
[יח] תאמרנה שרות פרס ומדי. לכל שרי המלך את הדבר הזה והרי זה
מקרא קצר : וכדי בזיון. ויש בדבר הזה הרבה בזיון וקצף : **[יט]** דבר
מלכות. גזרת מלכות של נקמה שצוה להורגה : ויכתב בדתי פרס ומדי.
בספרי חוק ומנהג המלכות : ולא יעבור. חוק זה מביניהם שיהא זה חוק
ודת לכל הבוזה את בעלה : אשר לא תבוא ושתי. ולכך נהרגה :
[כב] ומדבר כלשון עמו. כופה את אשתו ללמד את לשונו אם היא בת
לשון אחר :

אסתר פרק-ב

[א] זכר את ושתי. את יפיה ונעצב : **[ג]** ויפקד המלך פקידים. לפי שכל
פקיד ופקיד ידועות לו נשים היפות שבמדינתו : תמרוקיהן. הן דברים
המצחצחין כמו ומורק ושוטף, שמן ערב ומיני סמנים ובשמים המטהרין
ומעדנין את הבשר : **[ה]** איש יהודי. על שגלה עם גלות יהודה כל אותן
שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגוים ואפילו משבט אחר
הם : איש ימיני. מבנימין היה כך פשוטו, ורבותינו דרשו מה שדרשו :
[ז] לו לבת. רבותינו פירשו לבית לאשה] : **[ט]** ויבהל את תמרוקיה. זריז
וממהר בשלה משל כולן : הראיות לתת לה. לשרתה וכן עושין לכולן
ורבותינו דרשו מה שדרשו : וישנה. שינה אותה : **[י]** אשר לא תגיז. כדי
שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה שאם ידעו שהיא ממשפחת
שאול המלך היו מחזיקים בה : **[יא]** ומה יעשה בה. זה אחד משני
צדיקים שניתן להם רמז ישועה דוד ומרדכי דוד שנאמר (שמואל א יז)
גם את הארי גם הדוב הכה עבדך אמר לא בא לידי דבר זה אלא לסמוך
עליו להלחם עם זה וכן מרדכי אמר לא אירע לצדקת זו שתלקח למשכב
ערל אלא שעתידה לקום להושיע לישראל לפיכך היה מחזר לדעת מה
יהא בסופה : **[יב]** תר. זמן : **[יג]** כל אשר תאמר. כל שחוק ומיני זמר :
[יד] אל בית הנשים שני. השני : **[טז]** בחדש העשירי. עת צנה שהגוף
נהנה מן הגוף זימן הקי"בה אותו עת צינה כדי לחבבה עליו : **[יז]** מכל
הנשים. הבעולות שאף נשים הבעולות קבץ : **[יח]** והנחה למדינות עשה.
לכבודה הניח להם מן המס שעליהם : ויתן משאת. שלח דורנות להם
והכל כדי לפתותה אולי תגיז מולדתה, ואף על פי כן : **[כ]** אין אסתר
מגדת מולדתה. לפי שמרדכי יושב בשער המלך המזרזה והמרמזה על כך
: **[כא]** לשלח יד. להשקותו סם המות : **[כב]** ויודע הדבר למרדכי. שהיו
מספרים דבריהם לפניו בלשון טרסי ואין יודעים שהיה מרדכי מכיר

בשבעים לשונות שהיה מיושבי לשכת הגזית : **{כג}** **ויכתב בספר דברי הימים**. הטובה שעשה מרדכי למלך :

אסתר פרק-ג

{א} **אחר הדברים האלה**. שנבראת רפואה זו להיות לתשועה לישראל : **גדל המלך וגו'**. את המן. שהקב"ה בורא רפואה למכתן של ישראל קודם שיביא המכה עליהם : **{ב}** **כרעים ומשתחויים**. שעשה עצמו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה : **{ד}** **היעמדו דברי מרדכי**. האומר שלא ישתחוה עולמית כי הוא יהודי והוזהר על ע"א : **{ז}** **הפיל פור**. הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומקרא קצר הוא : **הוא הגורל**. הכתוב מפרש ומהו הפור הוא גורל הפיל הגורל באיזה חדש יצליח : **מיום ליום**. באיזה יום בחדש שיצליח : **{ח}** **ואת דתי המלך**. לתת מס לעבודת המלך : **אין שוה**. אין חשש כלומר אין בצע : **{ט}** **יכתב לאבדם**. יכתב ספרים לשלוח לשרי המדינות לאבדם : **{י}** **ויסר המלך את טבעתו**. הוא מתן כל דבר גדול שישאלו מאת המלך להיות מי שהטבעת בידו שליט בכל דבר המלך : **{יג}** **ונשלוח ספרים**. ויהיו נשלחים ספרים איש"טרא טרמי"ש בלע"ז והוא מגזרת (שופטי יא) אם נלחום נלחם (ש"א א ב) הנגלה נגליתי (הושע י"י) נדמה נדמה : **בשלושה עשר לחדש שנים עשר**. ביום י"ג לאותו חדש שהוא י"ב לחדשי השנה : **{יד}** **פתשגן**. לשון ארמי ספור הכתב דרישממ"נט בלעז : **להנתן דת**. ציווי הכתב שהיה אומר להנתן חוק גזירת המלך : **גלוי לכל העמים**. דבר זה : **{טו}** **והדת נתנה בשושן**. מקום שהיה המלך שם ניתן החוק בו ביום להיות עתידים ליום י"ג לחדש אדר לכך : **והעיר שושן נבוכה**. היהודים שבה :

אסתר פרק-ד

{א} **ומרדכי ידע**. בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש : **{ב}** **כי אין לבוא**. אין דרך ארץ לבוא אל שער המלך בלבוש שק : **{ג}** **דבר המלך ודתו**. כשהשלוחים נושאי הספרים עוברים שם נתנה הדת בעיר : **{ז}** **פרשת הכסף**. פירוש הכסף : **{יג}** **אל תדמי בנפשך**. אל תחשבי כמו (במדבר לג) והיה כאשר דמית, אל תדמי בנפשך אל תהי סבורה להמלט ביום ההריגה בבית המלך שאין את רוצה לסכן עצמך עכשיו על הספק לבא אל המלך שלא ברשות : **{יד}** **ומי יודע אם לעת כזאת הגעת**. ומי יודע אם יחפוץ ביך המלך לשנה הבאה שהוא זמן ההריגה : **לעת כזאת**.

שהוא היה עומד בניסן וזמן ההריגה באדר לשנה הבאה : **הגעת למלכות**. אם תגיעי לגדולה שאת בה עכשיו : **[טז] אשר לא כדת**. שאין דת ליכנס אשר לא יקרא, ומ"א אשר לא כדת שעד עתה באונס ועכשיו ברצון : **וכאשר אבדתי אבדתי**. וכאשר התחלתי לילך לאבוד אלך ואמות, ומ"א כאשר אבדתי מבית אבא אובד ממך שמעכשיו שאני ברצון נבעלת לגוי אני אסורה לך : **[יז] ויעבר מרדכי**. על דת להתענות ב"יט ראשון של פסח ששהתענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז שהרי ביום י"ג נכתבו הספרים :

אסתר פרק-ה

[א] מלכות. בגדי מלכות ורבותינו אמרו שלבשתה רוח הקדש כמו דאת אמר (ד"ה א י"ב) ורוח לבשה את עמשי : **[ג] עד חצי המלכות**. דבר שהוא באמצע ובחצי המלכות הוא בית המקדש שהתחילו לבנותו בימי כורש וחזר בו וצוה לבטל המלאכה ואחשורוש שעמד אחריו גם הוא ביטל המלאכה ופשוטו של מקרא אף אם תשאלו ממני חצי המלכות אתן לך : **[ד] יבוא המלך והמן**. רבותינו אמרו טעמים הרבה בדבר מה ראתה אסתר שזימנה את המן כדי לקנאו במלך ובשרים שהמלך יחשוב שהוא חשוק אליה ויהרגנו ועוד טעמים רבים : **אל המשתה**. כל סעודה נקראת על שם היין שהוא עיקר : **[ח] ומחר אעשה כדבר המלך**. מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ואת מולדתי : **[י] ויתאפק**. נתחזק לעמוד על כעסו כי היה ירא להנקם בלא רשות, ויתאפק, אישט"ניר בלע"ז : **[יג] איננו שוה לי**. איני חש לכל הכבוד אשר לי : **בכל עת וגוי**. אמרו רבותינו שהיה מראה לו שטר שמכר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו ראשי גייסות מרדכי והמן במלחמה אחת :

אסתר פרק-ו

[א] נדדה שנת המלך. נס היה, ויש אומרים שם את לבו על שזמנה אסתר את המן שמא נתנה עיניה בו ויהרגהו : **להביא את ספר הזכרונות**. דרך המלכים כששנתן נודדת אומרים לפניהם משלים ושיחות עד ששנתם חוזרת עליהם, ורבותינו אמרו מתוך שנתן לבו על המן ואסתר אמר אי אפשר שלא ידע אדם עצתם שהוא אוהבי ויגלה לי וחזר ואמר שמא עשה לי אדם טובה ולא גמלתיו ואין חוששין עוד לי, לפיכך ויאמר להביא את ספר הזכרונות : **[ט] ונתן הלבוש והסוס על יד איש**. ואת הכתר לא הזכיר שראה עינו של מלך רעה על שאמר שיתנו הכתר בראש אדם : **[יב] וישב מרדכי**. לשקו ולתעניתו] : **אבל וחפוי ראש**. רבותינו פירשו

הדבר במסכת מגילה : **[יג]** אשר החלות לנפל וגו'. אמרה אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר כשהם יורדים יורדים עד לעפר ושהם עולים עולים עד לרקיע ועד הכוכבים :

אסתר פרק-ז

[ג] תנתן לי נפשי. שלא אהרג בשלשה עשר באדר שגזרת גזירת הריגה על עמי ומולדתי : ועמי אינתן לי בבקשתי שלא יהרגו ואם תאמר מה איכפת לך כי איככה אוכל וראיתי וגו' : **[ד]** כי אין הצר שוה בנזק המלך. איננו חושש בנזק המלך שאילו רדף אחר הנאתך היה לו לומר מכור אותם לעבדים ולשפחות וקבל הממון או החי' אותם להיות לך לעבדים הם וזרעם : **[ה]** ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה. כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר ב' פעמים אינו אלא למדרש ומדרשו של זה בתחלה היה מדבר עמה על ידי שליח עכשיו שידע שממשפחת מלכים היא דבר עמה הוא בעצמו : **[ז]** כי כלתה. נגמרה הרעה והשנאה והנקמה : **[ח]** והמן נפל. המלאך דחפו : על המטה אשר אסתר עליה. דרכן היה לישיב בסעודה על צדן על גבי המטות כמו שאמר בראש הספר מטות זהב וכסף לבני המשתה : **הגם לכבוש**. לשון תימה הוא לכבוש לאנוס בחזקה כמו (במדבר לב) ונכבשה הארץ : **[ט]** גם הנה העץ. גם רעה אחרת עשה שהכין העץ לתלות אוהבו של מלך שהציל המלך מסם המות :

אסתר פרק-ח

[א] מה הוא לה. איך הוא קרוב לה : **[ג]** להעביר את רעת המן. שלא תתקיים עצתו הרעה : **[ז]** הנה בית המן וגו'. ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכס וכל מה שתאמרו יאמינו הכל שמאתי הוא לפיכך אין צריכין אתם להשיבם אלא כתבו ספרים אחרים כטוב בעיניכם : **[ח]** אין להשיב. אין נאה להשיבו ולעשות כתב המלך בזיוף : **[ט]** ככתבה. באותיות שלה : **כלשנו**. הוא הדיבור : **[י]** ביז הרצים. רוכבי סוסים שצוה להם לרוץ : **האחשתרנים**. מין גמלים הממהרים לרוץ : **[יא]** ושללם לבוז. כאשר נכתב בראשונות והם בבזה לא שלחו את ידם שהראו לכל שלא נעשה לשם ממון : **[יג]** פתשגן. אגרת מפורש : **[יד]** מבהלים. ממהרים אותם לעשות מהרה לפי שלא היה להם פנאי שהיה להם להקדים רצים הראשונים להעבירים : **[טו]** ותכריך בוץ. מעטה בוץ טלית העשוי להתעטף : **[יז]** מתיהדים. מתגיירים :

אסתר פרק-ט

[ג] ועשי המלאכה. אותם שהיו ממונים לעשות צרכי המלך : **[י]** עשרת בני המן. ראיתי בסדר עולם אלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים כמו שכתוב בספר עזרא (עזרא ד) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישבי יהודה וירושלם, ומה היא השטנה לבטל העולים מן הגולה בימי כורש שהתחילו לבנות את הבית והלשינו עליהם הכותים והחדילום וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן דאג שלא יעסקו אותן שבירושלים בבנין ושלחו בשם אחשורוש לשרי עבר הנהר לבטלן : **ובבזה לא שלחו את ידם**. שלא יתן המלך עין צרה בממון : **[יג]** ואת עשרת בני המן יתלו על העץ. אותן שנהרגו : **[יד]** ותנתן דת. נגזר חוק מאת המלך : **[יט]** הפרוזים. שאינם יושבים בערי חומה בארבעה עשר ומוקפין חומה בט"ו כשושן והיקף זה צריך שיהיה מימות יהושע בן נון. כך דרשו ולמדו רבותינו : **ומשלח**. שם דבר כמו משמר משמע לפיכך השי"ן נקודה רפי : **[כ]** ויכתב מרדכי. היא המגלה הזאת כמות שהיא : **[כד]** כי המן בן המדתא. חשב להומם ולאבדם : **[כה]** ובבאה. אסתר אל המלך להתחנן לו : **אמר עם הספר**. אמר המלך בפיו וצוה לכתוב ספרים שתשוב מחשבתו הרעה בראשו : **[כו]** על כן על כל דברי האגרת הזאת. נקבעו הימים האלה ולכך נכתבה לדעת דורות הבאים : **ומה ראו**. עושי המעשים האלו שעשאו : **ומה הגיע אליהם**. מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלי הקודש ומה הגיע עליהם שבא שטן ורקד ביניהם והרג את ושתי, מה ראה המן שנתקנא במרדכי ומה הגיע אליו שתלו אותו ואת בניו, מה ראה מרדכי שלא יכרע ולא ישתחוה ומה ראתה אסתר שזימנה להמן : **[כז]** הנלויים עליהם. גרים העתידים להתגייר : **ככתבם**. שתהא המגילה כתובה כתב אשורית. (כח) נזכרים. בקריאת מגילה : **ונעשים**. משתה ושמחה ויום טוב לתת מנות ומתנות : **משפחה ומשפחה**. מתאספין יחד ואוכלים ושותין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו : **וזכרם**. קריאת מגילה : **לא יסוף**. תרגום שלא יתום דמתרגם עד תום עד דסף וא"א לומר להיות מגזרת (בראשית יט) פן תספה ומגזרת (שמואל א כז) עתה אספה יום אחד שאם כן היה לו לכתוב לא יספה מזרעם : **[כט]** את כל תקף. תוקפו של נס של אחשורוש ושל המן ושל מרדכי ושל אסתר] : **השנית**. לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים שיעשו פורים : **[לב]** ומאמר אסתר קים וגו'. אסתר בקשה מאת חכמי הדור לקבעה ולכתוב ספר זה עם שאר הכתובים וזהו ונכתב בספר :

אסתר פרק-י

[ג](#) **לרוב אחיו.** ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו : לכל זרעו מוסב על עמו לכל זרע עמו : חסלת מגילת אסתר :